

Danuta Marciniak-Neider

Uniwersytet Gdański

Usługi płatnicze banków – polecenia przelewu

Celem artykułu jest przedstawienie warunków realizacji poleceń przelewu po transpozycji do polskiego systemu prawnego unijnej dyrektywy w sprawie usług płatniczych z 2007 r., a także wprowadzonego w Polsce w 2012 r. innowacyjnego systemu natychmiastowych poleceń przelewu Express ELIXIR. W artykule przedstawiono korzyści dla klientów banków, wynikające z przyjęcia w 2011 r. ustawy o usługach płatniczych, jeśli chodzi o szybkość i przejrzystość dokonywania przelewów, zarówno transgranicznych w Europejskim Obszarze Gospodarczym, jak i krajowych. Scharakteryzowano też system natychmiastowych poleceń przelewu Express ELIXIR udostępniony bankom w czerwcu 2012 r. przez Krajową Izbę Rozliczeniową. W marcu 2014 r. usługę tę oferowało 8 banków. Główne wnioski: Jednolity Obszar Płatności w Euro jako samoregulacja sektora bankowego oraz regulacje Unii Europejskiej wprowadzone w latach 1997–2014 pozwoliły zmniejszyć opłaty za przelewy transgraniczne w EOG oraz nadać im przejrzystość i skrócić czas ich realizacji. Krajowa Izba Rozliczeniowa systematycznie rozszerza usługi rozliczeniowe dla banków. W 2012 r. wprowadziła system Express ELIXIR, umożliwiający dokonywanie przelewów natychmiastowych w czasie rzeczywistym. W artykule zastosowano metodę analityczno-opisową, opierając się na analizie literatury przedmiotu, dyrektyw i rozporządzeń unijnych oraz danych liczbowych.

Bank payment services – credit transfers

The purpose of this paper is to present the conditions of realizing of credit transfers in European Union and fast credit transfers – Express ELIXIR – in Poland. This article presents main rules of Payment Services Directive (PSD) which was implemented to Polish law in 2011, benefits for bank customers regarding the transparency of conditions for cross-border in European Economic Area and internal credit transfers, and the maximum time taken to execute these transfers. It also presents the analysis of the innovative bank's payment services in Poland – real-time credit transfer service called Express ELIXIR. This system was introduced in June 2012 by The National Clearing House (KIR). By March 2014 eight banks in Poland were offering this service. The main conclusions are as follows: Single European Payment Area – self-regulation of banking sector, European Union directives and regulations introduced in 1997–2014 – have ensured transparency for consumers and fee and execution time reduction of credit transfers in European Economic Area. In Poland, KIR has been systematically developing its services. In 2012 it has introduced Express ELIXIR – the system which enables clearing immediate payments. Research method applied include the analysis of scientific papers, European legislation, and statistical data.

Keywords: Payment service directive, credit transfer, SEPA, Express ELIXIR

Klasyfikacja JEL: G21, F360

Wprowadzenie

W krajach Unii Europejskiej, w tym również w Polsce, polecenie przelewu, tj. polecenie bankowi przez dłużnika obciążenia jego rachunku określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela, jest powszechnie stosowaną formą rozliczeń. W globalizującym się coraz bardziej świecie szybkość dokonywania przelewów ma wielkie znaczenie. Od lat dziewięćdziesiątych XX w. Unia Europejska podejmuje działania w celu poprawy warunków realizacji przelewów, w tym szybkości ich dokonywania, wyznaczając jednocześnie standardy w zakresie ochrony klientów banków. Ich efektem są kolejne dyrektywy, wprowadzane też do prawa polskiego, mające zapewnić klientom szybki, pewny i tani transfer środków pieniężnych. Celem artykułu jest charakterystyka usług płatniczych banków dotyczących wykonywania poleceń przelewu, w szczególności transgranicznych, oraz zasad funkcjonowania natychmiastowych przelewów Express ELIXIR wprowadzonych do polskiego systemu bankowego w 2012 r.

1. Podstawy prawne realizacji przelewów

Od 24 października 2012 r. obowiązujące w Polsce zasady świadczenia usług płatniczych są konsekwencją transpozycji do polskiego prawa Dyrektywy nr 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. (weszła w życie 25 grudnia 2007 r.) w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (*Payment Services Directive* – PSD). Państwa członkowskie miały obowiązek dostosować prawo krajowe do przepisów dyrektywy do 1 listopada 2009 r. W Polsce prace nad jej implementacją trwały jednak znacznie dłużej, gdyż dopiero 19 sierpnia 2011 r. przyjęto ustawę o usługach płatniczych, z mocą obowiązującą od 24 października 2011 r. Jednocześnie art. 168 ustawy określał, że dostawcy usług płatniczych mają 12 miesięcy na dostosowanie swojej działalności do wymogów zapisów zawartych w działach II i III ustawy, dotyczących obowiązków informacyjnych dostawców oraz praw i obowiązków stron umowy o świadczenie tych usług.

Ustawa ta reguluje stosunki między dostawcami usług płatniczych a ich użytkownikami (zleceniodawcami/beneficjentami płatności). Głównymi dostawcami usług płatniczych na polskim rynku są banki. Należy zaznaczyć, że dyrektywa, a w ślad za nią ustawa, dopuszcza do świadczenia tego typu usług podmioty inne niż banki/instytucje kredytowe. Są nimi nowe na rynku finansowym krajowe instytucje płatnicze (wymagane zezwolenie Komisji Nadzoru Finansowego) i biura usług płatniczych (wymagany wpis do rejestru prowadzonego przez KNF), róż-

niące się zakresem świadczonych usług. Jako odrębne podmioty ustawa wymienia kasy oszczędnościowo-kredytowe (niezbędne zawiadomienie KNF o świadczeniu tego typu usług). SKOK-i zostały wyodrębnione w ramach tzw. opcji narodowej (dyrektywa zawiera ich 25), pozwalającej na wyłączenie stosowania niektórych przepisów dyrektywy, np. dotyczących spełniania przez określone podmioty wymogów przewidzianych dla instytucji płatniczych i biur usług płatniczych. Rejestr usług płatniczych prowadzony przez KNF według stanu na 24 marca 2014 r. obejmował 1413 podmiotów, w tym 19 krajowych instytucji płatniczych, 56 SKOK-ów i 1338 biur usług płatniczych (por. tab. 1).

Jedną z kilku usług płatniczych¹ zdefiniowanych w ustawie jest wykonywanie transakcji płatniczych, określonych jako zainicjowana przez płatnika lub odbiorcę wpłata, transfer lub wypłata środków pieniężnych. A zatem wykonywanie usług polecenia przelewu, czyli transferu środków pieniężnych zainicjowanych przez płatnika, w tym przelewów bankowych, będących przedmiotem artykułu, jest regulowane przez tę ustawę.

Tabela 1. Liczba dostawców usług płatniczych w Polsce zarejestrowanych w latach 2011–2014

Kategoria	2011	2012	2013	2014	2011–2014*
Krajowe instytucje płatnicze	0	3	16	0	19
Biura usług płatniczych	2	1001	281	54	1338
SKOK-i	55	1	0	0	56
Razem	57	1005	297	54	1413

* W 2014 r. stan na 24 marca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [KNF, 2014].

Warto wskazać, że pierwsza dyrektywa nr 97/5/WE w odniesieniu do realizacji przelewów, dotycząca jednak tylko przelewów transgranicznych do kwoty 50 tys. EUR, została uchwalona w 1997 r. Dyrektywa ta oraz rozporządzenie nr 2560/2001 (WE) w sprawie płatności transgranicznych miały na celu poprawę jakości świadczenia usług, w tym zapewnienie pełnej przejrzystości kształtowania cen za przelewy i zrównanie opłat za płatności transgraniczne w euro do poziomu opłat za płatności w obrębie danego państwa członkowskiego oraz ich realizacji w określonym terminie. Przesłanką ich wprowadzenia były wysokie koszty przelewów i długi czas ich realizacji. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. w krajach Unii Gospodarczej i Walutowej wahały się one od 3,5 do 26 EUR przy małych kwotach i od 31 do 400 EUR przy większych. Biorąc pod uwagę pięć krajów unii, najniższe opłaty za przelew (100 EUR) naliczano w Belgii – 10,24% wartości przekazywanej kwoty, a najwyższe w Portugalii – 31,6%. We Włoszech

¹ Szerzej na temat klasyfikacji usług płatniczych [Polasik, Maciejewski, 2009; Iwańczuk, 2011].

wynosiły one 12%, w Hiszpanii 14,7%, a we Francji 11,96%. Zdarzyło się i tak, że za przelew o wartości 100 EUR z Portugalii do Włoch pobrano 73 EUR [Marciniak-Neider, 2004, s. 102–105]. Z kolei przeciętny czas transferu środków wynosił w 1993 r. 4,6 dnia, a w 1994 r. 4,2 dnia.

Z analizy praktyki bankowej wynikało też, że w wielu przypadkach banki obciążały kosztami zarówno zleceniodawcę, jak i beneficjenta, który nie otrzymywał pełnej kwoty przelewu. Przykładowo w 1993 r. do podwójnego obciążania opłatami dochodziło w 43% operacji, a w 1994 r. – w 36%; w co trzecim przekazie wysłanym z Belgii i w co czwartym wysłanym z Francji obciążono beneficjenta kosztami, mimo wyraźnej instrukcji, że koszty te ponosi zleceniodawca [Hadding, 1998].

Dyrektywa nr 97/5/WE została uchylona przez dyrektywę nr 2007/64/WE, a rozporządzenie nr 2560/2001 przez rozporządzenie nr 924/2009/WE. W konsekwencji w prawie polskim art 63g ust. 15 ustawy Prawo bankowe oraz Rozporządzenie Ministra Finansów z 2003 r. w sprawie przelewów transgranicznych, stanowiące implementację dyrektywy z 1997 r. oraz rozporządzenia z 2001 r., zostały uchylone w 2011 r., po wprowadzeniu w życie ustawy o usługach płatniczych.

Ustawa o usługach płatniczych dotyczy zarówno transgranicznych poleceń przelewu dokonywanych między krajami Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), tj. między krajami Unii Europejskiej oraz Islandią, Liechtensteinem i Norwegią, a także przelewów krajowych, realizowanych na terytorium Polski w walutach państw członkowskich EOG, bez względu na wysokość kwoty przelewu. Zgodnie z ustawą usługi płatnicze są świadczone na podstawie umów o pojedynczą transakcję lub umów ramowych.

2. Korzyści dla klientów z wprowadzenia dyrektywy PSD

Z punktu widzenia klientów banków najistotniejsze postanowienia ustawy o usługach płatniczych, jeśli chodzi o szybkość i przejrzystość realizacji poleceń przelewów, dotyczą:

- podziału kosztów między zleceniodawcę i beneficjenta przelewu (art. 38) – jeśli transakcja nie wiąże się z przeliczeniem waluty po stronie płatnika obowiązuje opcja SHA (*shared*), tj. każdy z nich ponosi koszty swojego banku; beneficjent ma otrzymać pełną kwotę przelewu, a opłaty kwotowane są odrębnie (art. 52);
- określenia terminów realizacji przelewów – uznanie rachunku banku beneficjenta ma nastąpić nie później niż do końca następnego dnia roboczego po otrzymaniu przez bank zlecenia (określane: *D+1*, *tomnext*, *spot-1*), przy czym jeśli zlecenie zostało złożone w formie papierowej, termin ten może zostać przedłużony o jeden dzień (art. 54); bank beneficjenta nie może przetrzymy-

wać tych środków, gdyż ma obowiązek uznać rachunek beneficjenta niezwłocznie, z datą waluty tego dnia roboczego, w którym otrzymał środki pieniężne (art. 59)²;

- określenia obowiązków informacyjnych banków wobec użytkowników, zarówno zleciendawców, jak i beneficjentów przelewu (przed i po realizacji polecenia przelewu), m.in. w odniesieniu do opłat, kursu walutowego zastosowanego w danej transakcji i daty otrzymania zlecenia.

Należy zaznaczyć, że ustawa różnicuje obowiązki informacyjne banków w zależności od tego, czy użytkownikiem (płatnikiem/zleciendawcą i odbiorcą/beneficjentem) jest konsument, czy przedsiębiorca. W stosunkach z konsumentem obowiązują bezwzględnie, a więc nie mogą być mniej korzystne niż przewiduje to ustawa, a w stosunkach z przedsiębiorcą mogą być zmienione na mocy umowy stron. Jednocześnie niektóre przepisy ustawy, np. te dotyczące podziału kosztów (art. 38), czasu realizacji przelewu (art. 54) oraz daty waluty (art. 59), są bezwzględnie obowiązujące i nie mogą być zmienione w wyniku umowy stron.

Standardowe do niedawna terminy realizacji przelewów określane jako *spot* (bank zleciendawcy uznaje rachunek banku beneficjenta w drugim dniu roboczym następującym po dniu przyjęcia zlecenia) w rozliczeniach między krajami EOG przechodzą do lamusa. Banki nie będą też osiągały wpływów z tytułu przyspieszonych przelewów, jak to było wcześniej, kiedy za realizację w pilnym terminie (*tomnext*) pobierały dodatkowe opłaty. Mogą natomiast oferować krótszy czas realizacji tych przelewów, w trybie ekspresowym, kiedy to uznanie rachunku banku beneficjenta następuje w tym samym dniu roboczym (*overnight, spot-2*), ale w tym przypadku zleciendawca przelewu ponosi dodatkowe koszty. W praktyce banki ograniczają realizację poleceń przelewu w trybie ekspresowym do kilku kluczowych walut, np. EUR, GBP i PLN.

Należy też dodać, że zgodnie z art. 49 ustawy bank może określić godzinę graniczną, pod koniec dnia roboczego, tzw. COT (*cut off time*), po której otrzymane od płatnika zlecenie płatnicze uznaje się za otrzymane pierwszego dnia roboczego po tym dniu. Ponadto, gdy bank płatnika otrzyma zlecenie płatnicze w dniu niebędącym dla niego dniem roboczym (np. w niedzielę za pomocą bankowości internetowej), uznaje się, że zlecenie zostało otrzymane pierwszego dnia roboczego po tym dniu. Ustawa przewiduje możliwość ustalenia COT tylko dla transakcji wychodzących, a więc wysyłanych przez bank poleceń przelewu, a nie dla przychodzących, a więc otrzymywanych. Te ostatnie mają być przekazane na konto beneficjenta w dniu ich otrzymania przez bank.

² W nielicznych przypadkach określonych w art. 53 ustawy można ustalić inny termin realizacji zleceń, ale dla transakcji wewnątrzspółnotowych, dokonywanych w walutach państw członkowskich, nie może on przekroczyć 4 dni roboczych od momentu otrzymania zlecenia [szerzej: Grabowski, 2012, s. 160–164].

Warto podkreślić, że w pkt. 44 preambuły do dyrektywy ustawodawca wręcz zachęca, aby rozszerzyć na inne kraje obowiązywanie postanowień dyrektywy, dotyczących przekazania pełnej kwoty przelewu oraz terminu wykonania (D+1), a więc bardzo korzystnych dla użytkowników, wskazując, że powinny one stanowić dobrą praktykę w przypadku, gdy jeden z podmiotów jest z kraju trzeciego, spoza EOG. Takiego rozszerzenia dokonało 13 krajów, w tym Niemcy, Litwa i Malta.

Należy dodać, że choć transpozycja dyrektywy PSD w Polsce nastąpiła w 2011 r., to w odniesieniu do transgranicznych poleceń przelewu w euro banki, w tym również polskie, już w 2008 r. udostępniły klientom specjalne warunki ich realizacji w ramach Jednolitego Obszaru Płatności w Euro (Single European Payment Area – SEPA). SEPA to samoregulacja sektora bankowego, przygotowywana w latach 2000–2007, która wpłynęła na zakres i treść dyrektywy PSD. Samoregulacja ta została w 2012 r. usankcjonowana przepisem unijnym – rozporządzeniem nr 260/2012, tzw. rozporządzeniem SEPA-end-date – który m.in. określił terminy migracji poleceń przelewu i zapłaty do systemu SEPA. Do 1 lutego 2014 r. w strefie euro, a do 31 października 2016 r. w krajach spoza strefy euro, miało nastąpić przejście z krajowych schematów polecenia przelewu (i zapłaty) na ujednoczone, zharmonizowane schematy, aby w obrębie SEPA nie było różnic między dokonywanymi w euro płatnościami krajowymi i transgranicznymi. Jednak ze względu na opóźnienia w migracji, szczególnie poleceń zapłaty, termin ten w odniesieniu do krajów strefy euro przedłużono rozporządzeniem nr 248/2014 o 6 miesięcy, do 1 sierpnia 2014 r. Po wprowadzeniu w 2008 r. poleceń przelewu SEPA obowiązywał trzydniowy termin ich realizacji, a od 2012 r. cykl rozliczeniowy skrócono do dwóch bankowych dni roboczych (D+1).

Tabela 2. Porównanie dyrektywy PSD oraz SEPA

Dyrektywa PSD	SEPA
akt prawny	początkowo samoregulacja sektora bankowego, usankcjonowana w 2012 r. rozporządzeniem nr 260/2012
obejmuje podmioty świadczące usługi płatnicze, w tym banki	obejmuje tylko banki
dotyczy płatności we wszystkich walutach państw członkowskich EOG	dotyczy tylko płatności w EUR
obejmuje kraje EOG	obejmuje 34 kraje – EOG oraz Szwajcarię, Monako i San Marino
dotyczy szerszego niż SEPA zakresu usług płatniczych, wyspecyfikowanych w dyrektywie	dotyczy poleceń przelewu, poleceń zapłaty i transakcji kartami płatniczymi

Źródło: Opracowanie własne.

W Polsce, według stanu na 25 marca 2014 r., uczestnikami systemu polecenia przelewu SEPA były 34 banki, a polecenia są realizowane przy wykorzystaniu systemu EuroELIXIR [szerzej: Marciniak-Neider, 2011]. W tabeli 2 przedstawiono podstawowe różnice między dyrektywą PSD a systemem SEPA.

Podsumowując, w wyniku zastosowania regulacji unijnych i funkcjonowania SEPA opłaty za przelewy w UE zostały obniżone, a czas ich realizacji skrócony. W 2013 r., zgodnie z art. 87 dyrektywy nr 2007/64/WE oraz art. 15 rozporządzenia nr 924/2009, Komisja Europejska dokonała przeglądu ich funkcjonowania [Sprawozdanie Komisji, 2013]. W wyniku dokonanej analizy stwierdzono obniżenie opłat na dużą skalę, np. opłata za przelew w wysokości 100 EUR spadła średnio w Unii Europejskiej z 23,60 EUR w 2001 r. do 2,48 EUR w 2005 r. Komisja oceniła też, że dyrektywa umożliwiła znaczne postępy w odniesieniu do integracji rynku płatności detalicznych. Właściwe stosowanie rozporządzenia nr 924/2009/WE przyczyniło się do dalszej obniżki opłat za przelewy w euro, np. w strefie euro opłaty za przelewy inicjowane w Internecie na kwotę 100 EUR spadły do 0,50 EUR, a w przypadku przelewów inicjowanych w banku wynosiły 3,10 EUR.

W praktyce, dla klientów banków w Polsce, jeśli chodzi o szybkość realizacji poleceń przelewu, ustawa o usługach płatniczych ma znaczenie przede wszystkim w obrocie transgranicznym w ramach EOG. Przy płatnościach krajowych na terenie Polski nie jest tak istotna, bo przed transpozycją dyrektywy PSD kwoty poleceń przelewów dokonywanych w PLN przy wykorzystaniu systemu ELIXIR, funkcjonującego od 1994 r., były często księgowane na koncie beneficjenta w tym samym dniu roboczym, a więc realizowane w ciągu kilku godzin, w zależności od godziny złożenia przez zleceniodawcę dyspozycji przelewu oraz określonych przez jego bank godzin granicznych dla poszczególnych sesji ELIXIR wychodzących i godzin granicznych dla sesji przychodzących w banku beneficjenta.

3. Charakterystyka przelewów Express ELIXIR

Skrócenie czasu wykonania poleceń przelewu, a tym samym rozliczeń między dłużnikami i wierzycielami, to istotne wyzwanie dla banków. Jednak czas ten, zgodnie z dyrektywą PSD i ustawą o usługach płatniczych, nadal liczony jest w dniach, choć w praktyce przelewy krajowe w PLN mogą być zrealizowane w ciągu kilku godzin poprzez system ELIXIR. Do niedawna banki nie oferowały poleceń przelewu dla płatności detalicznych dokonywanych natychmiast, w czasie rzeczywistym. Sytuacja zmieniła się w czerwcu 2012 r., kiedy Krajowa Izba Rozliczeniowa udostępniła bankom system Express ELIXIR, umożliwiając dokonywanie natychmiastowych przelewów krajowych w PLN z konta bankowego zleceniodawcy przelewu na konto odbiorcy w innym banku, a ich realizacja trwa minuty.

Przygotowania do wdrożenia tego systemu trwały kilka lat. Nie bez znaczenia dla przyśpieszenia jego uruchomienia było zaproponowanie podobnego typu usługi przez instytucję pozabankową Blue Media³.

Usługę realizacji przelewów natychmiastowych w systemie Express ELIXIR mogą oferować banki, które podpisały z KIR, jako operatorem systemu i gwarantem jego właściwego funkcjonowania, umowę uczestnictwa i wdrożyły odpowiednie rozwiązania technologiczne.

Pierwsze transakcje przeprowadzono 12 czerwca 2012 r. Na początku usługę tę udostępniły trzy banki: BRE Bank SA, Meritum Bank oraz Millenium Bank, a do końca 2012 r. kolejne trzy: ING Bank Śląski (3 września 2012 r.), Alior Bank (1 grudnia 2012 r.), Bank Zachodni WBK (26 grudnia 2012 r.) [KIR, 2013]. W 2014 r. oferuje je 8 banków – dołączył Citi Handlowy i Bank Polskiej Spółdzielczości. Nie jest to duża liczba, jednak kolejne 23 banki podpisały umowy z KIR i można się spodziewać zwiększenia dostępności tej usługi w 2014 r., tym bardziej, że są wśród nich banki o dużym udziale w rozliczeniach klientów poprzez system ELIXIR. Sprzyjać temu będzie stopniowe przyłączanie przez Bank BPS do systemu Express ELIXIR 365 banków, które zrzesza.

W systemie Express ELIXIR można dokonywać tylko rozliczeń krajowych w PLN, przy czym nie jest on dostępny dla płatności podatkowych i płatności do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. KIR ustanowiła limit przelewu na 100 tys. PLN, ale nie ma limitu liczby przelewów.

System Express ELIXIR udostępniony bankom przez KIR działa w trybie ciągłym, 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu, a obciążenie rachunku nadawcy i uznanie rachunku odbiorcy może odbywać się niemal równocześnie, w czasie rzeczywistym. Szczegółowe warunki dokonywania przelewów natychmiastowych określają jednak banki. A zatem choć możliwe jest funkcjonowanie systemu 24 godziny na dobę, przez 7 dni w tygodniu, to w praktyce mogą wystąpić ograniczenia dostępności co do czasu i kategorii podmiotów, które mogą skorzystać z tej usługi, oraz kwoty przelewu (zarówno dla pojedynczych transakcji, jak i limitu dziennego), określone przez poszczególne banki. Na przykład według stanu na 26 marca 2014 r. bank Millenium oferuje tę usługę klientom indywidualnym i biznesowym mającym dostęp do systemu Millenet, a także segmentowi bankowości

³ Blue Media SA wprowadziły usługę Blue Cash, polegającą na szybkich, elektronicznych przelewach między rachunkami w wyspecyfikowanych bankach. Klient posiadający rachunek bankowy w banku A, chcący przekazać środki odbiorcy mającemu rachunek w banku B, przekazywał je na rachunek Blue Media w banku A (przelew wewnątrzbankowy), a następnie Blue Media ze swojego rachunku w banku B przekazywały środki na rachunek odbiorcy w banku B (przelew wewnątrzbankowy). Dostępność tej usługi zależała m.in. od dostępności środków na rachunkach Blue Media. Maksymalna kwota przelewu to 5 tys. PLN lub 20 tys. PLN, w zależności od rodzaju użytkownika. W 2013 r. Blue Media we współpracy z kilkoma bankami uruchomiły system, w którym przelewy wewnątrzbankowe odbywają się przy wykorzystaniu rachunków operacyjnych banków nadawcy i odbiorcy przelewu. Według stanu na 20 stycznia 2014 r. przelewy ekspresowe dostępne były w 16 bankach, a wykonano ich w 2013 r. ponad 1 mln [Blue Media, 2014].

prywatnej, przy czym zróżnicowany jest dzienny limit przelewów (10–50 tys. PLN), jak również opłaty (0–10 PLN), przy czym wysokość opłaty nie zależy od kwoty przelewu. W BRE Banku (mBanku) do 20 stycznia 2013 r. limit przelewu wynosił 20 tys. PLN, ale podniesiono go do maksymalnej kwoty 100 tys. PLN, przy czym dostępny jest dla klientów korporacyjnych. Warto dodać, że mBank uczestniczy też w systemie przelewów ekspresowych Blue Cash. W Alior Banku w początkowym okresie system udostępniono tylko dla przelewów otrzymywanych od innych banków. W niektórych bankach usługa jest dostępna tylko w dni robocze, np. w mBanku (w godz. 8.00–18.00) i w Citi Handlowym (w godz. 7.00–18.00). Warto dodać, że klienci korporacyjni zainteresowani są realizacją przelewów głównie w godzinach pracy, a klienci detaliczni szerszą ich dostępnością czasową.

Przelewy te mogą być realizowane natychmiast i w ciągu minuty lub kilku minut są dostępne dla odbiorcy, a płatnik od razu otrzymuje potwierdzenie ich wykonania. Dzieje się tak jednak pod warunkiem równoczesnej dostępności banku zleconiodawcy oraz banku beneficjenta w systemie Express ELIXIR. Jeśli bank odbiorcy nie jest dostępny w systemie w danym momencie, przelew zostaje odrzucony na etapie składania dyspozycji przez klienta – klient otrzymuje komunikat o braku możliwości wykonania zlecenia i jego przyczynie.

Z punktu widzenia klientów banków koszt tego typu przelewów jest wyższy niż przelewów standardowych, realizowanych za pomocą systemu ELIXIR, i wynosi od 3 do 20 PLN, w zależności od banku, kategorii klienta, rodzaju konta, jakie posiada, oraz sposobu komunikacji (internetowa, mobilna, serwis telefoniczny). Przy tej wysokości opłat klienci, zwłaszcza detaliczni, mogą być zainteresowani tą usługą przede wszystkim wtedy, kiedy muszą pilnie przekazać środki, np. zasilić rachunek odbiorcy, aby mógł pobrać pieniądze z bankomatu. W wypadku regularnych płatności korzystniejsze finansowo może być zlecenie stałe czy też jednorazowy przelew, które zlecane przez Internet są bezpłatne lub wymagają niewielkiej opłaty. Przy wykorzystaniu systemu ELIXIR środki na koncie beneficjenta mogą pojawić się w ciągu kilku godzin. Należy też jednak wziąć pod uwagę, że niektóre banki oferują bezpłatnie określoną liczbę przelewów, w tym przelewów natychmiastowych.

Spodziewane zwiększenie liczby banków-uczestników tego systemu pozwoli na upowszechnienie tego typu przelewów i zwiększenie liczby realizowanych zleceń, co może wpłynąć na obniżenie opłat. Według danych KIR w systemie Express ELIXIR w 2013 r. zrealizowano 330 tys. przelewów o łącznej wartości 1,8 mld PLN. Dla porównania w systemie ELIXIR zrealizowano ich 1,527 mld na kwotę 3,8 bln PLN, a w Euro ELIXIR 12,6 mln na kwotę 52 mld EUR [KIR, 2014].

Warto dodać, że przelewu w czasie rzeczywistym można też dokonać poprzez system SORBNET, choć na ogół nie jest to przelew natychmiastowy (czas od złożenia dyspozycji przelewu do uznania rachunku odbiorcy w praktyce często

wynosi kilkadziesiąt minut). Został on stworzony przez Narodowy Bank Polski do realizacji przelewów wysokokwotowych, od 1 mln PLN, jednak udostępniono go też dla poleceń przelewu dla kwot poniżej 1 mln PLN [szerzej: Iwańczuk, 2011]. NBP nie jest jednak zainteresowany zwiększaniem niskokwotowych rozliczeń klientów w tym systemie, przeznaczając go przede wszystkim dla płatności wysokokwotowych. Ponadto obowiązują tu godziny graniczne, np. jeśli zlecenia przelewu zostaną złożone w dni robocze do godziny 14.30, są realizowane po złożeniu dyspozycji (w czasie rzeczywistym), a jeśli później, to następnego dnia roboczego. Opłata za przelew do 1 mln PLN wynosi w zależności od banku 30–50 PLN (powyżej 1 mln wynosi ok. 10 PLN), a zatem jest wyższa niż przy przelewach w systemie ELIXIR.

Warto wskazać, że w Europie podobny system, pod nazwą Faster Payment Service, funkcjonuje od 2008 r. w Wielkiej Brytanii dla płatności krajowych w GBP, jednak czas realizacji jest dłuższy niż w systemie Express ELIXIR. Maksymalna kwota jednorazowego przelewu wynosi 100 tys. GBP, przy czym banki mogą określić własne limity i często różnicują je w zależności od kategorii klientów i sposobu komunikacji z bankiem.

Podsumowanie

W latach 2008–2012 znacząco zmieniły się w Polsce warunki wykonywania przelewów bankowych. Transpozycja do polskiego prawa dyrektywy o usługach płatniczych, a także funkcjonowanie Jednolitego Obszaru Płatności w Euro spowodowały m.in. skrócenie czasu ich realizacji w strefie EOG. Z punktu widzenia polskich klientów dotyczy to przede wszystkim przelewów transgranicznych, gdyż w obrocie krajowym, przy wykorzystaniu systemu ELIXIR, polecenia przelewu w PLN często były i są realizowane w ciągu kilku godzin. Innowacyjnym rozwiązaniem, wprowadzonym do polskiego systemu bankowego w 2012 r., jest system natychmiastowych przelewów Express ELIXIR. Choć na razie funkcjonuje on na stosunkowo niewielką skalę, gdyż dostęp do niego oferuje tylko osiem banków, stanowi nową jakość w ofercie bankowej.

Bibliografia

- Blue Media, 2014, <https://bluemedi.pl> [dostęp: 20.01.2014].
Dyrektywa nr 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, uchylająca dyrektywę nr 97/5/WE, Dz. Urz. UE nr 319, 5.12.2007.
Dyrektywa nr 97/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 stycznia 1997 r. w sprawie transgranicznych przelewów bankowych, Dz. Urz. WE nr 43, 14.02.1997.

- Grabowski M., 2012, *Ustawa o usługach płatniczych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Hadding W., 1998, *Dyrektywa Unii Europejskiej o przelewach transgranicznych*, Prawo Bankowe, nr 4.
- Iwańczuk A., 2011, *Systemy płatnicze i rynek płatności w Unii Europejskiej*, CeDeWu, Warszawa.
- KIR, 2013, Express ELIXIR, www.kir.com.pl [dostęp: 25.02.2013].
- KIR, 2014, Express ELIXIR, www.kir.com.pl [dostęp: 28.03.2014].
- KNF, 2014, *Rejestr usług płatniczych*, www.knf.gov.pl [dostęp: 24.03.2014].
- Marciniak-Neider D., 2004, *Rozliczenia w handlu zagranicznym*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Marciniak-Neider D. (red.), 2011, *Rozliczenia międzynarodowe*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Polasik M., Maciejewski K., 2009, *Innowacyjne usługi płatnicze w Polsce i na świecie*, Materiały i Studia NBP, z. 241.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 21 sierpnia 2003 r. w sprawie przelewów transgranicznych, Dz. U. nr 163, poz. 1576.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2560/2001/WE z dnia 19 grudnia 2001 r. w sprawie płatności transgranicznych w euro, Dz. Urz. WE nr 344, 28.12.2001.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 924/2009/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie oraz uchylające rozporządzenie nr 2560/2001/WE, Dz. Urz. UE nr 266, 9.10.2009.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 260/2012/UE z dnia 14 marca 2012 r. ustanawiające wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie nr 924/2009/WE, Dz. Urz. UE nr 94, 30.03.2012.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 248/2014/UE z dnia 26 lutego 2014 r. zmieniające rozporządzenie nr 260/2012/UE w odniesieniu do przejścia na ogólnounijne polecenia przelewu i polecenia zapłaty, Dz. Urz. UE nr 84, 20.03.2014.
- Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące stosowania dyrektywy nr 2007/64/WE w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego oraz rozporządzenia nr 924/2009 w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie, COM/2013/549, 24.07.2013.
- Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r., poz. 873.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, tekst jednolity: Dz. U. z 2012 r., poz. 1376 z późn. zm.